
TAX SYSTEM IN THE FUNCTION OF ENVIRONMENTAL PROTECTION

Biljana Radovanović

Academy of business professional studies in Belgrade, Serbia, biljana.radovanovic@bbs.edu.rs

Gordana Stojmenović

Academy of business professional studies in Belgrade, Serbia, gordana.stojmenovic@bbs.edu.rs

Abstract: In the upcoming period, the Republic of Serbia should provide financial resources in the amount of about EUR 10 billion for the field of environmental protection in order to harmonize standards with EU standards in the same area and in that way bring it closer to joining the European peoples' community. Analyzing existing sources and levels of environmental financing, there are major problems that the Republic of Serbia has to overcome in order to join the European Union. It is necessary to adopt strategies in the field of climate change, air pollution and waters of the Republic of Serbia, and that the Ministry of Environmental Protection should be given greater authority. One of the most common and most sophisticated sources of financing environmental protection is found in fiscal conditions, primarily in ecological taxes, fees and taxes collected within the tax system of the Republic of Serbia.

Keywords: ecological tax, taxes, fees

ПОРЕСКИ СИСТЕМ У ФУНКЦИЈИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Биљана Радовановић

Академија пословних струковних студија Београд, biljana.radovanovic@bbs.edu.rs

Гордана Стојменовић

Академија пословних струковних студија Београд, gordana.stojmenovic@bbs.edu.rs

Резиме: У наредном периоду Република Србија би требало да обезбеди финансијска средства у износу од око 10 милијарди евра, за област заштите животне средине за усаглашавање стандарда са стандардима ЕУ у истој области и на тај начин приближи уласку у заједницу европских народа. Анализом постојећих извора и нивоа финансирања заштите животне средине уочавају се велики проблеми које Република Србија мора да превазиђе да би ушла у Европску Унију. Неопходно је донети и стратегије у области климатских промена, загађења ваздуха и вода Републике Србије, као и то да би Министарство заштите животне средине требало да добије веће надлежности. Један од најчешћих и најиздашнијих извора финансирања заштите животне средине проналазимо у фискалитетима и то пре свега у еколошким порезима, накнадама и таксама које се прикупљају у оквиру пореског система Републике Србије.

Кључне речи: еколошки порези, таксе и накнаде

УВОД

Државни буџети су најсигурнији и најдуготрајнији извори средстава за еколошке пројекте и заштиту животне средине, а еко-фондови који се формирају за ту сврху нису перспективни, немају трајни раст и после настанка и развоја до одређене величине, почињу да опадају и да следе логику тзв. Кузнецове криве, која показује везу између нивоа доходака, тј. економске активности и притисака на животну средину.

У 2018. години Фискални савет Србије је у свом годишњем извештају навео да инвестиције у област животне средине треба да се повећају за 500 милиона евра годишње, што је 1,3 одсто бруто домаћег производа.

Процене за 2019. годину, за издавање финансијских средстава у служби заштите животне средине, износе око један одсто БДП, што у апсолутном износу треба да буде око 350 до 400 милиона евра. У поређењу са земљама централне и источне Европе, Србија издаваја три пута мање, што резултира да је међу најзагађенијим земљама у Европи, а то има за последицу угрожавање здравља становништва, смањење животног века и погоршавање квалитета живота у Републици Србији.

Осим Фонда за заштиту животне средине, тзв. Зеленог фонда, у Републици Србији имамо и Фонд за енергетску ефикасност, који је такође буџетски фонд Републике Србије предвиђен Законом о ефикасном коришћењу енергије и намењен је пројектима који повећавају енергетску ефикасност.

ЗЕЛЕНИ ФОНД

Зелени фонд основан је пре две године у Републици Србији и служи за финансирање унапређивања заштите животне средине и замишљен је као буџетски фонд у који ће се сливати новац од еколошке таксе, а затим упућивати предузећима и компанијама које се баве или на било који начин учествују у зеленој економији. Од такси као економског инструмента у заштити животне средине, у државну касу Републике Србије се у протеклој години слило око 10 милијарди динара, а сматра се да ће у наредним годинама тај износ бити у порасту.

По неким прорачунима из Привредне коморе РС, највише средстава ће бити потребно за решавање проблема отпада и управљање отпадним водама. Прорачуни говоре да ће у сектору вода бити потребно око 5,6 милијарди евра, у сегменту отпада 2,8 милијарди, а индустријско загађење и бука однеће још 1,3 милијарди евра.

Накнадама се у протеклој години само у Београду прикупило око 997 милиона динара, али се, због досадашњих закона, тај новац не мора нужно користити за санирање штете и унапређење животне средине, па је то још један од разлога што се расподела средстава прикупљених на овај начин мора преиспитати.

Табела бр.1. Приходи од еколошких пореза у РС у периоду 2007-2016.год

Година	Укупни приходи од еколошких пореза (у милионима евра)	Удео прихода од еколошких пореза у односу на укупне приходе од такси и социјалних доприноса (у %)	Удео прихода од еколошких пореза у односу на БДП (у %)
2007	850.98	7.28	2.89
2008	902.78	6.9	2.68
2009	998.25	8.68	3.26
2010	991.41	8.68	3.33
2011	1,106.24	8.99	3.31
2012	999.23	8.5	3.15
2013	1,162.93	9.28	3.39
2014	1,321.77	10.61	3.97
2015	1,409.78	11.29	4.21
2016	1,550.02	11.66	4.48

Извор: Каменковић С, Ханић Х., Бугарчић М., Упоредна анализа еколошких пореза у Србији и земљама ЕУ, коришћени подаци са www.ec.europa.eu

У табели бр. 1. уочава се тренд раста укупних прихода од пореза у Републици Србији у периоду од 2007. до 2016. године по просечној стопи раста од 6,88%, а увиђа и пораст укупних прихода од еколошких пореза у односу на БДП што приказује последња колона у табели.

Када анализирамо укупне приходе од пореза у Републици Србији можемо констатовати да су у периоду од 2008 до 2015. године, порези расли по просечној стопи раста од 6,88%. Дошло је и до повећања укупних прихода од еколошких пореза у односу на БДП-у, а највећи раст је забележен у 2009. години у односу на претходну за 22% (табела бр.1). У поређењу са земљама ЕУ, Србија у протеклом периоду, уопште није заостајала.

ЕКОЛОШКИ ПОРЕЗИ

Најважнији облик јавних прихода у савременим привредама су порези. Порески обвезници плаћају порез држави, а средства која се на овај начин прикупе служе за различите намене, зависно од економских и социјалних циљева државе.

У Србији порези чине 85-90% јавних прихода државе, а што се тиче земаља ЕУ, ту порези чине око 90% јавних прихода државе.

Еколошки порези су посебна врста пореза која се издваја од осталих врста пореза по томе што се средства прибављена њима улажу у области које се тичу животне средине у циљу спречавања негативног утицаја разних појава на окружење. Савремене државе разликују 4 (четири) врсте пореза у области екопореза, а то су порези на енергенте и гориво, у које спадају и порези на CO₂, порези на транспорт, порези

на загађење и порези на ресурс

Графикон бр. 1. Приходи од пореза у области животне средине у Републици Србији од 2008. до 2015. године

Извор.аутор коришћени подаци <http://www.stat.gov.rs/>, Републички статистички завод РС

Графикон бр. 1 приказује пораст учешћа прихода од пореза у области животне средине у Републици Србији за период од 2008. до 2015. године, и то за 2.5 пута, што говори о напорима РС да се приближи захтеву ЕУ у делу издавања за област заштите животне средине и у томе не заостаје за ЕУ.

ЕКОЛОШКЕ ТАКСЕ У ЕУ

У ЕУ удео еколошких такси у укупним приходима од пореза и доприноса иде од испод 5 одсто у Француској и Белгији, до 10 одсто у Хрватској, Словенији и Грчкој. У Европској Унији расте вредност еколошких пореза а циљ је да до 2020.године удео еколошких у укупним порезима буде најмање 10 одсто. У свим земљама ЕУ највећи значај у еколошким таксама имају порези на енергију а најмањи на загађење и ресурсе.

Земље ОЕЦД-а у правној регулативи имају одвојене појмове пореза и накнаде, у смислу начина употребе средстава која су прикупљена кроз ове облике. Оба ова инструмента спадају у приходе, само је посреди питање алокације тих прихода. Накнада се односи на покривање трошкова у заштити животне средине (нпр. за заштиту вода), а порез повећава масу државних прихода, али није наменски одређен. Тржиште препознаје, осим новчаних казни и пореза, још и трансферабилне дозволе и субвенције за смањење загађења околине.

ЈАВНО ПРИВАТНО ПАРТНЕРСТВО (ЈПП)

Један од најважнијих извора финансирања заштите животне средине је комбинација јавног и приватног привредног сектора. Комбинацијом та два чиниоца заштита животне средине се подиже на виши ниво. Трећи по реду, али не мање важан и не мање издашан је удео међународних средстава, који је све заступљенији, поготово у земљама у развоју, каква је Република Србија. Финансијска средства која додељује Европска унија се могу искористити само уз јасно дефинисање стратегије развоја и градицију важности у санирању последица за животну средину, уз остваривање несметаног процеса друштвене репродукције под условима које захтева тржишна економија.

Најбољи резултати се постижу комбинацијом свих инструмената, јер се на тај начин обезбеђују инвестиције у област животне средине, а стране инвестиције, као неопходан елемент у финансирању ове области, долазе као додатни, али не и мање важан извор за улагања у пројекте од важности за животну средину.

Јавно-приватно партнерство је један од економских инструмената који се у последње време све више укључује у све сегменте инвестирања, а тиче се обостраног улагања и домаћих и страних финансијских средстава. Пројекти ЈПП креирају уштеде у буџету и до 20 %.

Укључивањем приватног сектора привреде, а и стране земље потпадају под ову област, долази се до закључка да се, дељењем улагања, дели и одговорност за животну средину, а то се, између осталог, и хтело постићи. Најзад, закључујемо да се полако спроводи и замишљени процес децентрализације.

Аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе по Закону о заштити животне средине отварају своје буџетске фондове. Ти фондови се финансирају из прихода остварених на територији аутономне покрајине, а јединице локалне самоуправе и из других извора, у складу са законом.

Еколошке таксе, као јавни приход од заштите животне средине, припадају локалним буџетима а постоји могућност да се додају и таксе на загађење, по систему “загађивач плаћа”, што би додатно допунило буџет за одређени износ. Локалним заједницама је стављено на располагање и формирање еко- фондова, који се пуне локалним накнадама из области заштите животне средине, затим и издавање општинских обвезница као вид финансирања пројеката.

Средства буџетског фонда се користе за финансирање заштите и унапређивања животне средине на основу коришћења средстава буџетског фонда који доноси надлежни орган, тј. јединице локалне самоуправе у складу са акционим и санационим плановима, по претходно прибављеној сагласности Министарства о намени коришћења тих средстава.

Ова врста финансирања пројеката од важности за животну средину се нарочито огледа у домену развоја инфраструктуре и остварује се путем пружања техничке помоћи, од активности које садрже конкретне операције до потпуне приватизације пројекта. До сада се у привредама других земаља овај вид партнерства и организације показао као један од најзначајнијих и најплодоноснијих у остваривању циљева заштите животне средине.

Од када је Србија земља кандидат за улазак у ЕУ, Европска комисија даје извештаје о напретку Републике Србије на том и другим пољима. На пример, енергија се у нашој земљи производи по веома високој цени, и то два пута вишој од европског просека. Затим, недостатак система за пречишћавање отпадних вода, чак и у великим градовима, карактерише Србију као земљу која тек треба да се позабави овим проблемом и уради нешто на том пољу. Наравно, све је то везано за издвајање финансијских средстава из буџета Републике Србије, која у 2017. години, не прелазе 0,25 % БДП-а годишње. Проблем постоји и у јасном разграничењу шта спада у трошкове заштите животне средине, па тако буџетска средства која се издвајају за те намене често не завршавају на правом месту.

ЗАКЉУЧАК

Видели смо да се у Републици Србији чине велики напори на свим нивоима власти да се заштита животне средине схвати као један од најважнијих сегмената за економски развој и битан начин да се крене у сусрет европским интеграцијама.

Пошто тај корак уопште није лак, а ни јефтин, много ће времена и средстава бити потребно да се ствари каналишу и путеви утабају. Јасне стратегије развоја још увек нису до краја развијене, политичка нестабилност још погађа нашу земљу, тржиште још нема свој пуни замах, основни постулати одрживог развоја су у повоју, па се са правом може констатовати да проблеми у заштити животне средине у Републици Србији нису стављени под контролу, а још нису донета ни адекватна решења тих проблема.

Накнаде, као један од главних економских инструмената, још увек нису адекватно одређене, а домаћи извори финансирања су скромни за нарасле задатке који траже средства за решавање. Локалне заједнице, осим малих сопствених буџета, користе и помоћ државног буџета и међународне донације.

Финансирање заштите животне средине не сме да оптерећује државни буџет, па се стога трага за алтернативним изворима финансирања заштите природе и пројеката који доприносе одрживом развоју.

Веома је битно за државу да издвајања за очување природе и зелену економију не посматра као трошак. Дугорочно се издвајања у ову област претварају у веома важну инвестицију, која доприноси расту и развоју, како привреде, тако и природе, а видели смо да то не смеју бити супротстављене категорије.

Фонд за заштиту животне средине може бити засебна организациона целина, има своју сврху и специфичну намену и као такав се не сме користити за друге намене. Већина развијених земаља, нарочито у Европи, на тај начин третира средства својих фондова за сегмент заштите животне средине.

По постојећем закону о буџетском систему, новац од зелених такси и накнада слива се у буџет Републике Србије, а то није добро за заштиту наше животне средине, јер се та средства користе и за друге намене и други корисници могу да добију средства од накнада за животну средину. Овим фондом управља Министарство финансија, па тако издвајања за заштиту животне средине нису обавезно једнака приходима

из зелених такси. Мишљење је да се таква пракса мора променити, да се не би десило да се пројекти који се тичу заштите животне средине, а битни су за испуњавање услова за пријем Републике Србије у ЕУ, не могу реализовати због недостатка финансијских средстава, упркос довољној наплати еколошких пореза, такси и осталих начина прикупљања еколошког динара у РС.

Министарство животне средине мора да преговара са Министарством финансија, јер је у 2017. години 10,2 милијарди динара „зелених пара“ ушло у буџет Републике Србије, те није у реду да се за ову важну област људске делатности добије само пола од тог износа за 2017. годину, тачније 5 милијарди динара. Правила која би требало да прате новоосновани Зелени фонд је потребно успоставити тако да највећу корист од тог фонда имају управо они који се за Зелену Србију највише и залажу, а то су пре свега оне институције, организације и појединци који се баве заштитом животне средине у Републици Србији.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Пешић, Р. Економски инструменти у функцији спровођења и поштовања прописа у областне средине, http://arhiva.eukonvent.org/downloads2/101008-radmilo_pesic.pdf, преузето 18.06.2018.г.
- [2] Инвестиције у заштиту животне средине, Извештај за 2018.годину, Фискални савет, Република Србија, стр. 74
- [3] Енергетски портал Србије, Пословни портал о чистој енергији, кредити и фондови, <https://www.energetskiportal.rs/finansiranje/fondovi/>, преузето 18.06.2018.г.
- [4] Министарство заштите животне средине, званична страница, www.ekologija.gov.rs/administrativne-takse, преузето 15.06.2018.г.
- [5] Вујовић, З. (2016): Стручни скуп о учешћу приватног сектора у реализацији еколошких пројеката, Привредна комора Србије
- [6] Град Београд, www.begrad.rs/.../nacrt-odluke-o-naknadi-za-zastitu-i-unapredjiva, званична страница града Београда, преузето 16.06.2018.г.
- [7] Каменковић С., Ханић Х., Бугарчић М. (2018): Упоредна анализа еколошких пореза у Србији и земљама ЕУ, Ecologica број 90, Београд, стр. 262
- [8] Михајлов, Н., Анђелка (2009): Основе аналитичких инструмената у области животне средине, монографија, [www.ambassadors – env. com.](http://www.ambassadors-env.com) , Амбасадори одрживог развоја.
- [9] Црнобрња М., Трбовић А. (2009): Ефекти интеграције Србије у ЕУ, Универзитет Сингидунум, Факултет за економију, финансије и администрацију, стр.257